

Yangi davrda Yaponiya va O'zbekiston munosabatlari

Mirzayev Yo'ldosh

Denov tadbirkorlik va pedagogika institutining tarix yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng o'zining sharqiy yo'nalishdagi tashqi siyosatida Yaponiya bilan davlatlararo munosabatlar va manfaatli hamkorlik aloqalarini mustahkamlashga alohida e'tibor berdi. O'zbekiston va Yaponiya o'rtasidagi diplomatik munosabatlar 1992-yilning yanvar oyida o'rnatilgan hamda 1992-yilda Toshkent shahrida Yaponiyaning elchixonasi, 1996-yilda esa Tokioda O'zbekiston Respublikasining elchixonasi o'z faoliyatini boshladi hamda ikki davlat o'rtasida teng huquqli diplomatik aloqalar o'rnatildi.

Kalit so'zlar: Yaponiya, O'zbekiston I. Karimov , J. Koidzimu, qo'shma bayonot

O'tgan yillar mobaynida ikki mamlakat rahbarlari o'rtasida ko'plab oliy darajadagi uchrashuvlar amalga oshirildi hamda rasmiy hujjatlar imzolandi. Xususan, 1994-yil, 2002-yil va 2011-yilda Yaponiyada hamda 2006-yil avgustda O'zbekistonda bo'lib o'tgan mamlakat rahbarlari o'rtasidagi oliy darajadagi uchrashuvlar ikki mamlakat o'rtasidagi manfaatli va do'stona aloqalarga yangicha ma'no-mazmun bag'ishladi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti Islom Karimovning 2002-yilda Yaponiyaga davlat tashrifi doirasida Yaponiya Bosh vaziri J.Koidzumi bilan uchrashuvida strategik sheriklik, o'zaro do'stlik va hamkorlik to'g'risidagi Qo'shma bayonot imzolandi. Ushbu bayonot ikki mamlakatning hozirgi zamon xalqaro munosabatlardagi ko'plab muammolar bo'yicha qarashlari va munosabatlari o'xshashligi, shuningdek, ularning ko'p qirrali hamkorlikni yanada kengaytirishga intilishlarini tasdiqlovchi rasmiy hujjat bo'lib xizmat qildi. Tashrif chog'ida 15 ga yaqin shartnomalar imzolandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2011-yil fevralda Yaponiyaga qilgan navbatdagi davlat tashrifi davomida ham ikki tomonlama hamkorlikni rivojlantirish, turli sohalarga investitsiyalar jalb qilish va diplomatik aloqalarni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish uchun xizmat qiluvchi qator shartnomalar tuzishga erishildi. Bundan tashqari, 2015-yilning oktabr oyida Yaponiya bosh vaziri Sindzo Abening O'zbekistonga tashrifi doirasida umumiy qiymati 9 mlrd. dollarni tashkil qiladigan loyihalarni amalga oshirishga kelishib olindi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan 2017-yildan O'zbekistonning boshqa davlatlar bilan diplomatik munosabatlarida yangi davr boshlandi. Jumladan, 2019-yilning dekabr oyida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Yaponiyaga davlat tashrifi bo'lib o'tdi. Davlatimiz rahbari ikki tomonlama ko'p qirrali aloqalarni sifat jihatidan

yangi darajaga ko'tarish borasidagi urinishlari qat'iy ekanini ta'kidladi va konstruktiv siyosiy muloqotni davom ettirish kerakligini aytib o'tdi. Ushbu tashrif davomida O'zbekiston Respublikasi va Yaponiya o'rtasidagi strategik sheriklik hamda do'stlik munosabatlarini yanada mustahkamlash masalalari ko'rib chiqildi.

Yuqorida sanab o'tilgan davlat tashriflari va shartnomalarda asosiy hamkorlik yo'nalishi sifatida savdo-iqtisodiyotga e'tibor berildi. Xususan, Yaponiya tomonidan asosiy e'tibor mamlakatimizda iqtisodiy islohotlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. O'tgan yillar mobaynida yapon texnologiyalari va investitsiyalarini O'zbekistonning mashinasozlik, energetika, neft-gaz, kimyo, va to'qimachilik sanoati kabi tez rivojlanayotgan sohalariga jalb etish uchun qator shartnoma va bitimlar tuzishga erishildi. 2016-yildan boshlab ikki davlat o'rtasidagi savdo-sotiq dinamikasida ham yangi davr boshlandi.

Bugungi kunda Respublikamizda Yaponiya sarmoyasi ishtirokida tashkil etilgan o'ndan ortiq korxonalar faoliyat ko'rsatmoqda, shuningdek o'n beshta yapon kompaniyalarining vakolatxonalari akkreditatsiyadan o'tgan. Iqtisodiy hamkorlik bo'yicha O'zbekiston-Yaponiya qo'mitasi o'zaro aloqalarni rivojlantirishga salmoqli hissa qo'shib kelmoqda. Isuzu, Sumitomo, Mitsubishi va boshqa yetakchi yapon kompaniyalarining yurtimiz hududida faoliyat olib borayotgani buning yaqqol misolidir. 2019-yilning o'zida Yaponiya sarmoyadorlari bilan qishloq xo'jaligi va sanoatni modernizatsiya qilish, energetika, sog'liqni saqlash va boshqa sohalardagi qator loyihalarni amalga oshirish uchun yo'naltirilgan umumiy qiymati 6 milliard dollardan ko'p bo'lgan shartnomalar tuzilgani ham buning yaqqol isbotidir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yilning dekabr oyida Yaponiyaga davlat tashrifi davomida ham energetika, mashinasozlik, neft-kimyo sanoati, qishloq xo'jaligi va boshqa ko'plab ustuvor yo'nalishlarda, Yaponiya yetakchi kompaniya va banklarining to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalari va ilg'or texnologiyalarini jalb qilishga oid bir qator shartnomalar ma'qullandi. Shu davrdan boshlab O'zbekiston Yaponiyaga mayiz, quritilgan o'rik va shu kabi turli xil quruq meva mahsulotlarini yetkazib berishni yo'lga qo'ydi. Yaponiya hukumati tomonidan mamlakatga kirib kelayotgan mahsulotlar xavfsizligi va sifati borasida yuqori standartlarni o'rnatilganligini hisobga olsak, import mahsulotlari ro'yxatida Vatanimizda yetishtirilgan mahsulotlarning ham borligi muhim yutuqdir.

Hozirgi kunda yurtimizdagi iqtisodiyot tarmoqlariga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar jalb etilmoqda va xorijiy sarmoyador uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Investorlarning faoliyatini himoya qilish va rag'batlantirish uchun zarur normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Mamlakatimizda biznesni rivojlantirishga to'siq bo'layotgan ko'plab muammolarga barham berildi, tashqi savdo o'sdi va bojxona tariflari nazorati sezilarli darajada kamaytirildi. Natijada,

ikki mamlakat o'rtasidagi savdo-iqtisodiy aloqalarda sezilarli darajada o'sish kuzatildi.

Jumladan, 2020-yilda O'zbekiston Respublikasi va Yaponiyaning tashqi savdo aylanmasi miqdori \$207,2 mln. ni tashkil qildi va eksport –\$ 7,6 mlnni, import esa – \$ 199,6 mln ni tashkil qildi Bunda eksport quyidagi sohalarda yuqori ulushga ega bo'ldi: Xizmatlar – \$ 2,5 mln; Kimyoviy mahsulotlar – \$ 1,7 mln; Mashina va asbob-uskunalar – \$1,7 mln. Import esa: Qora metallar – \$189,2 mln; Oziq-ovqat mahsulotlari – \$ 6,1 mln; Mashina va asbob-uskunalar – \$ 964,1 ming" ushbu sohalarda yuqori bo'ldi.

Ikki davlat o'rtasidagi do'stona hamda ishonchli munosabatlar ilmiy-texnikaviy, investitsion, madaniy-gumanitar sohalarda manfaatli hamkorlikni rivojlantirish uchun mustahkam zamin yaratadi. Chunki o'zaro hamkorlikni yanada kengaytirish O'zbekiston va Yaponiyaning milliy manfaatlariga xos bo'lgan siyosatdir. Madaniy-gumanitar sohadagi hamkorlik alohida e'tiborga molikdir. Madaniyatlararo muloqotni muvaffaqiyatli rivojlantirishda 1999-yilda ta'sis etilgan "O'zbekiston-Yaponiya" do'stlik jamiyatining salmoqli o'rni bor. 2001-yilda Toshkent shahrida ochilgan Yapon bog'i o'zbekistonliklarning turli tantanali tadbirlar o'tkazadigan sevimli maskaniga aylangan. Yaponiyada ham xalqimizning qadimiy tarixi va madaniyatiga bo'lgan qiziqish katta albatta, jumladan, 2004-yil Yaponiyaning Soka universitetida o'zbek adabiyotining mumtoz vakili Alisher Navoiyning haykali qad rostladi. 2021-yilning iyun oyida O'zbekistonning Yaponiyadagi elchixonasida "O'zbekiston-Nagoya" do'stlik assotsiatsiyasi bilan hamkorlikda "Nagoya Toshkent bilan uchrashadi" nomli tadbir tashkil qilindi. Ushbu anjuman doirasida davlatimizning turistik salohiyatiga oid seminar, xalqimizning tarixiy-madaniy merosi taqdimoti va O'zbekiston xalq amaliy san'ati ko'rgazmasi bo'lib o'tdi. Suhbat chog'ida kelgusi yilda ikki davlatda diplomatik munosabatlar o'rnatilganining 30 yilligi keng nishonlanishi qayd etilib, qator madaniy tadbirlarni tashkil etish masalasi muhokama qilindi. Jumladan, O'zbekistonda "Yaponiya kinosi kunlari"ni o'tkazish, yapon badiiy va hujjatli filmlarini O'zbekiston telekanallarida namoyish etish, Toshkent xalqaro kinofestivaliga yapon kinosi taniqli arboblarni va Xalqaro an'anaviy amaliy san'at festivaliga yapon ustalarini yuborish, shuningdek, ko'rgazmalar, choy marosimi va boshqa anjumanlarni o'tkazish bo'yicha fikr almashildi.

Bugungi kunda o'zbekistonlik yoshlar tomonidan Yaponiyada ta'lim olishga qiziqish kata va yapon tilini mamlakatimiz yigit-qizlari qiziqib o'rganmoqda. Mamlakatimizda hozirgi kunda oltita oliy o'quv yurti ta'lim dasturlariga yapon tilini o'rganish kiritilgan. Shuningdek, Yaponiya xalqaro hamkorlik tashkiloti (JICA) ning yordami bilan bir qator oliy o'quv yurtlarida yapon tilini o'rganish markazlari ochilgan. Bundan tashqari Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universitetida ikki mamlakatning ta'lim va madaniyat sohasidagi aloqalarini

yanada chuqurlashtirishga xizmat qiladigan, Markaziy Osiyo mintaqasida yagona bo'lgan Yaponiya tadqiqotlari tahlil markazining ochilish marosimi o'tkazildi.

O'zbekiston-Yaponiya madaniy-gumanitar hamkorligi to'g'risida gapirganda, mamlakatimizda 1993-yildan beri samarali ishlab kelayotgan Yaponiya xalqaro hamkorlik agentligi faoliyatiga to'xtalishimiz zarur. Ushbu tashkilotning mintaqaviy vakolatxonasi O'zbekiston Respublikasiga imtiyozli kreditlar ajratish hamda grantlar taqdim etish, shuningdek, o'zbekistonlik mutaxassislar uchun Yaponiyada muayyan o'quv amaliyotlari tashkillashtirish kabi yo'nalishda yordam berib kelmoqda.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Yaponiya bizning strategik hamkorimizdir va Yaponiya bilan mamlakatimizda iqtisodiyot tarmoqlari hamda infratuzilmalarni modernizatsiya qilish bo'yicha ko'p ishlar qilinib kelinmoqda. Jahondagi ko'plab rivojlanayotgan davlatlar Yaponiya iqtisodiyoti tajribasini, uning bosib o'tgan yo'llarini tahlil qilgan holda o'z mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishida qo'llay olgan. Jumladan, Janubiy Koreya, Malayziya, Singapur, Indoneziya, Filippin, Tayvan kabi mamlakatlarda olib borilgan iqtisodiy islohotlarda aynan Yaponiya tajribasining ko'plab jihatlaridan unumli foydalanilgan. Shuning uchun ham Yaponiya iqtisodiyotini hamda rivojlanish modelini tahlil qilgan holda uning ba'zi bir jihatlarini O'zbekistonda ham qo'llash manfaatli bo'ladi. Shu tufayli ikki mamlakat o'rtasida o'zaro manfaatli aloqalarni yo'lga qo'yilishi juda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydanilgan adabiyotlar

1. Anarina N. G. Sakralnaya telesnost yaponskoy xudojestvennoy veshi // Vesh v yaponskoy kulture. M.: Vost. lit., 2003, s. 185-201.

2. Grigoreva T. P. Ponimanie iskusstva v Yaponii // Grigoreva T. P. Dvijenie krasoti: Razmishleniya o yaponskoy kulture. M.: Vost. lit., 2005, s. 180-192.

3. Xiroaki Sato. Samurai (Wayback Machine saytida 2012-11-20 sanasida arxivlangan) // Xiroaki Sato. Samurai: Istoriya i legendi. SPb. 1999, s.10-26

4. A. Мещеряков. Istoriya sake (Wayback Machine saytida 2018-09-11 sanasida arxivlangan) // A. N. Мещеряков Книга yaponskix simvolov. M., 2003, s.419-431

5. Мамараджабов, Б. (2023). САУДИЯ АРАБИСТОНИДАГИ ЎЗБЕК МУҲОЖИРЛАРИ ТАРИХИ: МУВАФФАҚИЯТЛИ АССИМИЛЯЦИЯ ВА ЙЎҚОТИЛГАН МИЛЛИЙ ИДЕНТИКЛИК. Ижтимоий-гуманитар

фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(S/6).

6.Mamarajabov, B. N. M. O. G. (2023). MARKAZIY OSIYODA ARABLAR BILAN BOG'LIQ IJTIMOY QATLAMLAR. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(5), 1048-1052.

7.Mamarajabov, B. N. M. O. G. (2022). ARABISTON YARIM OROLIDA DAVLATCHILIKNING SHAKLLANISHI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(10), 118-121.

8.Nazirov, B., & Bozorov, K. (2023). ACHIEVEMENTS OF UZBEK FOOTBALL IN THE YEARS OF INDEPENDENCE: ANALYSIS AND RESULTS. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(3), 443-450.

9.Nazirov, B., & Qalandarova, M. (2023). XUNNLAR TARIXI: TAHLIL VA NATIJALAR. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(2), 197-202.

10.Nazirov, B. (2018). Хитойнинг ўзаро алоқалар тарихига бир назар: илк ўрта асрлар мисолида. “Ноширлик ёғдуси”.

11.Nazirov, B. (2018). MIRZO ULUG'BEK RASADXONASINING O'RTA ASRLAR ILM-FAN RIVOJIDA TUTGAN O'RNI. Noshirlik yog'dusi, TerDU.